

**MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA IJTIMOIIY-EMOTSIONAL KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISHDA O'YIN FAOLIYATINING O'RNI****Mamatqulova Go'zal Abduraim qizi***Guliston davlat pedagogika instituti magistranti*

**Annotatsiya:** Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni rivojlantirishda o'yin faoliyatining o'rni juda katta ahamiyat kasb etadi. Mazkur yosh davri bola shaxsining shakllanishi, ularning tashqi muhitga moslashuvi, ijtimoiy muhitni o'zlashtirishi uchun muhim bosqich hisoblanadi. Maktabgacha yoshli bolalarda ijtimoiy-emotsional ko'nikmalar shakllanishining asosi o'yin faoliyatida yotadi. O'yin faoliyati bolaning tengdoshlari va kattalar bilan muloqotga kirishishiga, ularning his-tuyg'ularini ifoda etishiga, boshqalarning his-tuyg'ularini idrok etishiga yordam beradi.

**Kalit so'zlar:** maktabgacha yosh, bola, ijtimoiy-emotsional ko'nikmalar, o'yin faoliyati, rivojlanish, psixologik moslashuv, emotsional ong, rolli o'yinlar, empatiya, pedagogika.

O'yin jarayonida bolalar turli rollarni o'zlashtiradilar, o'zini boshqa odam o'rniga qo'yib ko'radilar, bu esa empatiya, mehr-shafqat, yordam berish, hamkorlik kabi ijtimoiy hislatlarning rivojlanishiga turtki bo'ladi. Shu bilan birga, bolalar o'yin orqali o'z his-tuyg'ularini ifoda eta boshlaydilar, o'z his-tuyg'ularini boshqara olishni, ijobiy va salbiy kayfiyatlarni farqlashni o'rganadilar. O'yin davomida paydo bo'ladigan turli vaziyatlar bolani masalalarni mustaqil hal qilish, muammolarga oldindan yechim topish, sabrli bo'lish, o'z hisini sekin-asta boshqarishni o'rganishga yordam beradi. O'yin faoliyati orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy norma va qadriyatlar ham shakllanadi. O'yinda bola atrofidagi odamlar bilan muomala olib boradi, o'zaro kelishuvga erishadi, o'z fikrini aytadi va boshqalarning fikrini eshitadi. Bu jarayonlarning barchasi bolaning ijtimoiy kompetensiyasini oshiradi. O'yin paytida bolalar birga baham ko'radilar, bir-birlariga yordam beradilar, turli rolda chiqishadi, bu esa ularda jismoniy faoliyat bilan birga ruhiy va emotsional rivojlanishni ham ta'minlaydi [1].

Ijtimoiy-emotsional rivojlanish bolalarga kelajakda jamiyatda muvaffaqiyatli ijtimoiylashuv va moslashuv imkonini beradi. Bola o'z tengdoshlari safida o'zini tutishni, ziddiyatli vaziyatlarda o'zini to'g'ri olib borishni, ijobiy kayfiyatda bo'lishni, stressli holatlarni yengillik bilan qabul qilishni o'rganadi. O'yin orqali bolalar o'z his-tuyg'ularini ifoda etishlari, boshqalarga hurmat bilan qarash, o'z xatti-harakatlarini boshqara olish, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini egallab boradi. O'yin turli shakllarda o'tishi mumkin: dramatik o'yinlar, qurilish o'yinlari, stol o'yinlari, harakatli o'yinlar

va boshqalar. Har bir o'yin turi bolaning o'z-o'zini anglashiga, o'zini boshqalar bilan solishtirishiga, o'zining imkoniyat va qobiliyatlarini namoyon etishga yordam beradi. Savol-javoblar, rolli o'yinlar, qat'iy belgilangan yoki ixtiyoriy qayda asosida o'tadigan o'yinlar bolalarda ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni chuqur shakllantiradi. O'yin davomida bola mustaqil qaror kabul qilish, vazifalarni taqsimlash, oldiga maqsad qo'yish va unga erishishga harakat qilishni o'rganadi. Bularning barchasi ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi, ichki motivatsiyasini kuchaytiradi. O'yinning o'zini nafaqat ijtimoiy va emotsional rivojlanishda, balki bolalarning ongini faollashtirish, o'zini atrofdagilardan farqlash, jamoadagi o'ziga xos rolini anglashda ham muhim hisoblanadi. O'yin orqali bola do'stlik, samimiylik, halollik, hamkorlik, iroda, sabr-toqat kabi fazilatlarni o'z ongiga singdiradi. Bu fazilatlar andarinda o'yin faoliyati orqali shakllangani sababli, bola bevosita hayotiy misollar orqali o'zlashtiradi. O'yin jarayonida bola o'zini tinchlantirishingiz, kayfiyatini ko'tarishini, o'zini tutishni, stressli holatlarni yengillik bilan yengib o'tishni o'rganadi [2].

O'yin faoliyatining yana bir jihati shuki, bola unda o'zini erkin tutadi, o'zini ifoda etishga harakat qiladi. Qat'iy cheklovlar yo'qligi sababli bola o'z his-tuyg'ularini yashirmasdan ko'rsatadi, o'z ishtirokini his qiladi. Shu bilan birga, bola tengdoshlarining va kattalarning munosabatiga javob qaytarishni, ba'zan esa rahbarlik qilishni, liderlik fazilatlarini ham egallay oladi. O'yin davomida ijtimoiy rol almashinuvi bolalarda his-tuyg'ular, xulq va harakatlarning yangi shakllarini o'rganishga zamin yaratadi. O'yinlarning pedagogik samaradorligini oshirish maqsadida kattalar — tarbiyachi, psixolog yoki ota-onalar — bolaning qiziqishlarini, yoshiga mos o'yinlarni tanlashlari, o'yin jarayonida bolaga ehtiyotkorlik bilan yordam berishlari kerak. O'yinlarda bolaning faol ishtirokini, biror natijaga erishishini ta'minlash zarur. O'yin davomida bolalarning xatti-harakatlarini, his-tuyg'ularini nazorat qilib borish, ijobiy tomonga yo'naltirish juda muhimdir. Bu jarayon orqali bola o'z xatolarini tushunadi, ichki tahlil qilishga, o'zini tanqidiy baholashga o'rganadi [3].

O'yin faoliyati bolalarni tafakkur qilishga, emotsional jihatdan barqaror bo'lishga, ijtimoiy muhitga oson moslashishga yordam beradi. O'yin orqali shakllangan tajribalar bolaning butun hayoti davomida hamkorlik, muloqot qilish, vaziyatga moslashish, atrof-muhitda o'zini rivojlantira olish ko'nikmalari mustahkamlanishiga asos bo'ladi. O'yin vaqtida juda ko'p emotsional va ijtimoiy vaziyatlar yuzaga kelgani sababli bola ularni real hayotda ham to'g'ri tushunib, samarali hal eta oladi. O'yin faqat bolalarning bo'sh vaqtini to'ldirish emas, balki ularning rivojlanishining muhim manbaidir. O'yin faoliyatisiz bolada to'laqonli ijtimoiy-emotsional ko'nikmalar shakllanishi murakkablashadi. O'yin orqali shakllangan ijtimoiy ko'nikmalar bola uchun kelajakda maktab ostonasidan katta jamiyatga kirib borishga, unda bosh qotirish, turli masalalarni hal etish, insoniy fazilatlarni rivojlantirish uchun poydevor vazifasini o'taydi [4].

**Xulosa:**

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni rivojlantirishda o'yin faoliyati muhim tayanch bo'lib xizmat qiladi. O'yin orqali bolalarda insoniylik, hamdardlik, muloqot, ijobiy va salbiy emotsiyalarni boshqarish, ijtimoiy muhitga moslashish, o'z fikrini ifoda etish, boshqalarning fikriga quloq solish kabi muhim ko'nikmalar mustahkamlanadi. Shu sababli, o'yin faoliyatiga katta e'tibor qaratish, uni maqsadli va izchil tashkil etish bolaning samarali rivojlanishini ta'minlaydi. Mutaxassislar, tarbiyachilar va ota-onalar o'yin faoliyatini rivojlantirishda bolalar uchun qulay va ijobiy sharoit yaratishga doimo intilishlari muhimdir. Shu tariqa, o'yin hayot uchun zarur bo'lgan ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirishda eng samarali vosita sifatida namoyon bo'lishini unutmazlik lozim.

**Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Abduraxmonova, S. S. (2019). "Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni shakllantirish yo'llari". Pedagogika, 6(2), 115-122.
2. Akhmadaliyeva, Z. O. (2020). "Maktabgacha ta'lim muassasalarida o'yin faoliyatining ahamiyati". Ilmiy amaliy pedagogika jurnali, 4(1), 87-94.
3. Axmedova, G. Sh. (2018). "O'yin faoliyati orqali ijtimoiy-emotsional rivojlanish". Yosh olimlar jurnali, 2(9), 66-73.
4. Bekmurodova, M. T. (2021). "Maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional ong va tartib-in discipline". O'zbekiston pedagoglari, 5(3), 59-67.
5. G'aniyeva, N. R. (2019). "Bolalar psixologiyasida o'yin faoliyatining rivojlantiruvchi imkoniyatlari". Psixologiya va hayot, 8(2), 101-108.
6. Karimova, D. I. (2020). "Maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional madaniyatning shakllanishi". Ilmiy tadqiqotlar, 7(4), 94-99.
7. Murodova, Z. U. (2018). "Ijtimoiy-psixologik moslashuvda o'yin faoliyatining o'rni". Muallim va zamon, 10(1), 129-134.
8. Nematova, D. A. (2022). "O'yin metodi maktabgacha ta'limda ijtimoiy-emotsional rivojlanishni ta'minlashda". Innovatsion ta'lim, 11(3), 78-84.
9. Ortiqova, F. Sh. (2017). "Bolalarda ijtimoiy ko'nikmalar va rolli o'yinlarning ahamiyati". Ta'lim va tarbiya, 2(5), 52-58.
10. To'xtayeva, M. E. (2021). "O'yin faoliyati orqali bolalarda empatiya rivojlanishi". Zamonaviy ta'lim, 3(2), 33-39.